

МӘДЕНИ МҰРА
ғылыми журнал

КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ
научный журнал

CULTURAL HERITAGE
science journal

ISSN: 2708-3365

№ 4 (99)

Астана
2022

Редакциялық алқа:

Сыдыков А.Ж.	PhD докторы (Қазақстан), алқа төрағасы
Асанканов А.А.,	тарих ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі (Қырғызстан)
Әбдуақап Қара,	тарих ғылымдарының докторы, профессор (Түркия)
Бороффка Н.,	археология докторы, профессор (Германия)
Бейсенов А.З.,	тарих ғылымдарының кандидаты (Қазақстан)
Ибадуллаева З.Ө.,	тарих ғылымдарының кандидаты, доцент (Қазақстан)
Ибраева А.Г.,	тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР Ұлттық Жаратылыстану ғылымдары академиясының академигі (Қазақстан)
Қасенәлі А.Е.,	PhD докторы (Қазақстан)
Купаева А.Қ.,	PhD докторы (Қазақстан)
Қартаева Т.Е.,	тарих ғылымдарының кандидаты (Қазақстан)
Малдыбаева Р.К.,	өнертану кандидаты (Қазақстан)
Мұқтар Ә.Қ.,	тарих ғылымдарының докторы, профессор (Қазақстан)
Оңғар А.,	тарих ғылымдарының кандидаты (Қазақстан)
Самашев З.С.,	тарих ғылымдарының докторы, профессор (Қазақстан)
Төлеубаев Ә.Т.,	тарих ғылымдарының докторы, профессор (Қазақстан)
Смағұлов О.С.,	ҚР ҰҒА академигі, тарих ғылымдарының докторы (Қазақстан)
Таймағамбетов Ж.Қ.,	ҚР ҰҒА академигі, тарих ғылымдарының докторы, профессор (Қазақстан)
Үмітқалиев Ұ.Ұ.,	тарих ғылымдарының кандидаты (Қазақстан)
Шамильоглу Ю.,	Висконсин университетінің профессоры (АҚШ)

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ

CONTENTS

Қажымас қайрат, қалтқысыз қызмет 4

Indefatigable Will, Unwavering Service 4

ТҰЛҒА. ТАҒЫМ. ТАҒЫЛЫМ / ЛИЧНОСТЬ. ПРИЗНАНИЕ. ПОЧТЕНИЕ

PERSONALITY. CONFESSION. HONOR

Елеуов М.Е. Археология заңғары	16
Подушкин А.Н. Пытливый ум, неутомимый исследователь	18
Тоқтабай А.У. Тастарға тіл бітірген тарлан ...	23
Боковенко Н.А. Культура саков Восточного Казахстана: поиск истоков	26
Мұқтар Ә.К. Археолог З. Самашевтың ортағасырлық Сарайшықты зерттеуге қосқан үлесі	32
Ермолаева А.С. Мой сокурсник Зайнолла Самашев	42
Сайлаубай Е.Е. Ұлт тарихын түгендеуші тұлға ..	45

Eleuov M.E. Patriarch of archeology	16
Podushkin A.N. An inquisitive mind, a tireless explorer	18
Toktabay A.U. A word about contemporary	23
Bokovenko N.A. The saka culture of Eastern Kazakhstan: a search for the origins	26
Muktar A.K. The contribution of archaeologist Z. Samashev to the study of the medieval Sarayshik	32
Ermolayeva A.S. My classmate Zaynolla Samashev ..	42

Мерц В.К. Короткие встречи на долгом пути ...	47
Табалдыев К.Ш. Зейнолла ағайыбыздың илимий эмгектерін дайым күтөбүз	50
Гасанов З.Г. Работа «Азербайджано-казахстанской международной археологической экспедиции» в 2019-2022 гг.	53
Омаров Ғ.К. Текті тұлға туралы толғаныс	59
Үмітқалиев Ұ.Ұ. Қазақ археологиясындағы мен таныған Зейнолла аға бейнесі	64

Sailaubay E.E. A person who studies the history of the nation	45
Merz V.K. Short meetings on a long journey	47
Tabaldiyev K.Sh. We always look forward to the scientific works of Zeynolla agai	50
Gasanov Z.G. The work of the «Azerbaijan-Kazakhstan International Archaeological Expedition» in 2019-2022	53
Omarov G.K. A word about a noble person	59
Umitkaliyev U.U. The image of Zeynolla aga in Kazakh archeology	64

ФОТОШЕЖІРЕ / ФОТОГАЛЕРЕЯ 67

PHOTOGALLERY 67

ҒАЛЫМНЫҢ ҒИБРАТТЫ ҒҰМЫРЫ / ДОСТОЙНАЯ ЖИЗНЬ УЧЕНОГО

DIGNIFIED LIFE OF A SCIENTIST

Самашев З.С. Көне дүние қойнауына саяхат ...	94
Самашев З.С. Қазақ Алтайындағы Берел ескерткіші	96
Самашев З.С. Вопросы археологии раннего железного века Казахстана	112
Самашев З.С. Тарбағатай петроглифтері. Шимайлы	127
Самашев З.С. Изобразительная деятельность в эпоху средневековья	138
Самашев З.С. Петроглифтерді зерттеудің кейбір әдістері	149

Samashev Z.S. Journey into the depths of the ancient world	94
Samashev Z.S. Berel site of the Kazakh Altai ...	96
Samashev Z.S. Issues of archeology of Early Iron Age Kazakhstan	112
Samashev Z.S. Petroglyphs of Tarbagatay. Shimayly	127
Samashev Z.S. Fine activity in the Middle Ages ...	138
Samashev Z.S. Some methods of studying petroglyphs	149

Зейнолла САМАШЕВ

КӨНЕ ДҮНИЕ ҚОЙНАУЫНА САЯХАТ

немесе археология туралы үзік сыр

Археология – тарих ғылымы. Оның қалыптасу кезеңдері ғасырлар қойнауына апарды (біздің эрамызға дейінгі VI ғасырда Вавилон патшасы Набонид жер асты қазуларын жүргізгені белгілі). Қазіргі заманғы археология болса – табылған заттар бойынша зерттейтін таптаурын әдістен арылып, үлкен ғылыми соқпаққа түсті.

Археология қоғамдық ғылымның түгел дерлік бағыттарымен ондаған, жүздеген тармақтар арқылы байланысқан, әрі техникалық ғылымдардың озық жетістіктеріне сүйене отырып дамиды. Мысалы, зерттелетін нысанның абсолюттік және салыстырмалы хронологиясын анықтаған кезде дәстүрлі типологиялық, аналитикалық әдістермен

қатар радиоуглеродтық калий-аргондық, дендохронологиялық, т.б. тәсілдер тиімді түрде пайдаланылып келеді. Ал далалық археологияға геологиялық барлаудың, әуе арқылы аэрофото түсірудің техникалық әдістері кеңінен ендірілген.

Тарихи-мәдени ескерткіштерді қайта қалпына келтіру кезінде математикалық, статистикалық жүйелер, жаңа, озық техниканың мүмкіндіктері, т.б. қолданылады. Ежелгі мәдениеттің дүниетанымдық мәселелерін зерттегенде мифология, фольклор, этнография үрдісіне, шамандық, эпостық, үнді-еуропалық, үнді-ирандық, палеоазиаттық дәстүрлерге, сондай-ақ түрік-моңғол халықтарының ауызша және жазбаша әдеби

МӘДЕНИ МҰРА

жәдігерліктерінің тәжірибелеріне сүйенбей тұжырым жасау мүмкін емес. Мұндай және тағы да басқа тәсілдерді археологтар көне тайпалардың палеоэкономикасын, олардың мәдени-шаруашылық түрін, өмір салтын, т.б. зерттегенде пайдаланады.

Қазақстан археология ғылымының қалыптасу дәуірінде Ә.Х. Марғұлан, К.А. Ақышев, М.Қ. Қадырбаев, С.С. Черников секілді зерттеушілер археологияның бүкіл дерлік проблемаларын қамтыды, сол себепті біздің жетістіктердің соқталы кезеңдері олардың есімімен тығыз байланысты. Қазір археологиялық көмбелердің көптеп ашылуына байланысты оның түрлі аспектілері бойынша мамандандырылу және тармақталу процесі жүріп жатыр. Мәселен, айрықша ерекшелігі бойынша тас ғасыры проблемаларының маманына өз зерттеулерін орта ғасырлық қала археологиясы мәселелерімен ұштастыру өте-мөте қиынға түседі немесе керісінше. Сондықтан олар өздерінің кәсіби білімдерінен басқа геология, геоморфология, топырақтану, антропология, т.б. ілімдер туралы ұлан-ғайыр деректермен қарулануы тиіс. Сонымен бірге сәулет, мүсін, кескіндеме, гидромелиорация, құрылыс, т.б. өнер, техника саласына машықтануы керек. Ал палеоэкономика

проблемаларын зерттейтін археологтарға металлургия, металлография, палеозоология, палеоботаника, т.б. білімдер ауадай қажет. Мысалы, тарих, археология және этнография институтының Орталық Қазақстандық археологиялық экспедициясы қола дәуіріндегі палеоэкономикалық проблемалар мен металлургиялық процестерді зерттейді. Бұл жұмысты тәмамдау үшін металлургтер, химиктер, зоологтар, биологтар, археологтар, этнографтар, т.б. мамандар қатысты. Мәселеге осылай кешенді тұрғыдан келу байырғы өндірістің деңгейін, мыс балқыту процесінің технологиясын білуге, мыс балқыту пештері мен құрылыстарын қайта салуға, металл мен көзенің мөлшерлік құрамын, үй жануарлары мен жабайы хайуанаттардың түрлік құрамы мен мөлшерлік сипатын анықтауға, осы өлкенің қоғамдық қарым-қатынастарын, әлеуметтік құрылысы мен байырғы тұрғындардың дүниетанымын, дінін зерттеп білуге мүмкіндік береді.

Қорыта айтқанда, археология ғылымы адам туралы ілім жүйесінде оның хайуаннан саналы тіршілік иесіне дейін өсу эволюциясы, биосфера жүйесіндегі алатын орны, қазіргі дүниені, тұрмысты философиялық тұрғыдан топшылауымен ерекшеленеді.

